יצחק בַּאשעוויס זינגער

פֿאַר וואָס די גענדז האָבן געשריגן

אין אונדזער שטוב האָט מען אַלע מאָל גערעדט וועגן דיבוקים, גלגולים, הײַזער ווו ס'האָבן אַרומגעשטיפּט לצים, קעלערס ווו ס'האָבן זיך אויפֿגעהאַלטן נישט-גוטע. דער טאַטע האָט גערעדט דערפֿון, ערשטנס, צוליב דעם וואָס די זאַכן זענען אים אָנגעגאַנגען. צווייטנס, דערפֿאַר ווײַל אין דער גרויסער שטאָט ווערן די קינדער קאַליע. מ'גייט, מ'זעט, מ'לייענט פּסולע ביכער, און ס'שאַדט דעריבער נישט צו דערמאָנען אַז ס'זענען פֿאַראַן פֿאַרבאָרגענע כּוחות.

גראָד יענעם טאָג האָט דער טאַטע דערציילט וועגן אַ מעשׂה וואָס ווערט דערמאָנט אין *ספֿר מנחת עני*. אויב איך האָב נישט קיין טעות, איז דער מחבר געווען ר' אליהו גרײַדיקער, אָדער אַן אַנדער גרײַדיקער רבֿ. ס'איז געווען אַ מעשׂה מיט אַ מויד וואָס ס'זענען אין איר געזעסן פֿיר רוחות. מ'האָט דורך איר בויך באַשײַמפּערלעך געזען ווי די רוחות קריכן אַרום אין אינגעווייד, בלאָזן אָן דעם בויך, וואַנדערן פֿון איין טייל בויך צום אַנדערן, רוקן זיך אַרײַן אין אַ פֿוס. דער גרײַדיקער רבֿ האָט די רוחות אַרויסגעטריבן מיט שופֿר-בלאָזן, הייליקע שמות און רויכערן קרײַטעכצער.

ווען דער טאַטע האָט גערעדט וועגן אַזוינע זאַכן, איז ער געוואָרן אין גאַנצן צעפֿלאַמט. ער האָט געטענהט: איז דער גרײַדיקער רבֿ חלילה געווען אַ ליגנער? זענען אַלע רבנים, צדיקים, גאונים ליגנערס, און די אַפּיקורסים זענען די אמת-זאָגער? ווײ געוואַלד, ווי קאָן מען זײַן אַזוי פֿאַרבלענדט?

מיט אַ מאָל עפֿנט זיך די טיר און עס קומט אַרײַן אַ ייִדענע. אין אַ קויבער האָט זי געטראָגן צוויי גענדז. די ייִדענע האָט אויסגעזען

דערשראָקן. דאָס שייטל אירס איז געווען צעשויבערט. זי האָט געשמייכלט אַ דערשראָקענעם שמייכל. דער טאַטע האָט נישט געקוקט אויף קיין ווײַבער, אָבער די מאַמע און די קינדער האָבן גלײַך געזען אַז עפּעס איז די ייִדענע שטאַרק צעטומלט.

– וואָס איז? – האָט דער טאַטע געפֿרעגט און זיך אומגעקערט צו דער ייִדענע מיטן רוקן, חלילה נישט אָנצוקוקן אַ נקבֿה.

– רבי, כ'האָב עפּעס אַן אויסטערלישע שאלה.

– וואָס איז עס? אַ שאלת-נשים (אַ ווײַבערשע שאלה)?

ווען די ייִדענע וואָלט געזאָגט יאָ, וואָלט מען מיך גלײַך געווען אַרויסגעשיקט פֿון שטוב. אָבער די ייִדענע האָט געענטפֿערט:

– ניין, ס'איז אויף די גענדז.

– וואָס איז מיט די גענדז?

– רבי קרוין, מ'האָט די גענדז געשאָכטן. כ'האָב זיי אָפּגעשניטן די קעפּלעך. כ'האָב אַרויסגענומען די קישקעלעך, ס'לעבערל, ס'גאַנצע דרויב, אָבער די גענדז שרײַען עפּעס מיט אַזאַ יאָמערלעך קול – – –

דערהערט אַזוינע דיבורים, איז דער טאַטע געוואָרן בלאַס. אויף מיר איז אָנגעפֿאַלן אַ פּחד. מײַן מוטער איז געווען אַ מתנגדישע טאָכטער און אַ סקעפּטיקערין פֿון דער נאַטור.

געשאָכטענע גענדז שרײַען נישט – האָט די מאַמע געזאָגט. –

– רביצין, איר'ט באַלד עפּעס הערן!

די ייִדענע האָט אַרויסגענומען איין גאַנדז און אַוועקגעלייגט אויפֿן טיש. דערנאָך האָט זי אַרויסגענומען די צווייטע גאַנדז. די גענדז זענען געווען אָן קעפּ, אָן דעם אינגעווייד, טויטע גענדז ווי אַלע טויטע. אויף מײַן מוטערס פּנים האָט זיך באַוויזן אַ שמייכל.

– אָט די גענדז שרײַען?

– איר'ט באַלד עפּעס הערן!

די ייִדענע האָט גענומען איין גאַנדז און געטאָן אַ וואָרף אויף דער אַנדערער. אין דער רגע האָט זיך דערהערט אַ געשריי. עס איז נישט לײַכט צו שילדערן דאָס געשריי. ס'איז געווען אַ גאָדערן פֿון אַ גאַנדז, אָבער עפּעס מיט אַזאַ הויל קול, מיט אַזאַ כאָרכלעניש און רײַסעניש, אַז ס'איז מיר געוואָרן קאַלט אין אַלע אבֿרים. איך האָב ממש געשפּירט ווי די האָר פֿון די פּאות נעמען מיך שטעכן. איך האָב געמאַכט אַ מינע ווי אַרויסצולויפֿן פֿון שטוב. אָבער ווּ זאָל איך לויפֿן? פֿון שרעק איז מיר אַזש געוואָרן ענג אין האַלדז. איך האָב אויך געטאָן אַ געשריי און זיך אָנגעכאַפּט אין דער מאַמעס פּאָלע ווי אַ קינד פֿון דרײַ יאָר. דער טאַטע האָט פֿאַרגעסן אַז מען דאַרף זיך אָפּקערן פֿון אַ נקבֿה. ער איז צוגעלאָפֿן צום טיש. ער איז געווען נישט ווייניקער דערשראָקן פֿון מיר. די רויטע באָרד זײַנע האָט געציטערט. אין די בלויע אויגן האָט זיך באַוויזן אַ געמיש פֿון מורא און נצחון. ס'איז געווען פֿאַר'ן טאַטן ווי אַ סימן אַז נישט בלויז צום גרײַדיקער רבֿ, נאָר אויך צו אים ווערן צוגעשיקט צייכנס פֿון הימל, אָדער אפֿשר איז עס עס אַ צייכן פֿון דער סטרא-אחראַ, די שדים? ...

רביצין, וואָס זאָגט איר איצט? – האָט די ייִדענע געפֿרעגט. –

מײַן מוטער האָט אויפֿגעהערט שמייכלען און איז אירע אויגן האָט זיך באַוויזן עפּעס אַזוינס ווי אַ טרויער און אַ כּעס.

– כ'פֿאַרשטיי נישט וואָס דאָ טוט זיך! – האָט זי געזאָגט מיט אַ סאָרט ווידערווילן.

– רביצין, איר ווילט הערן נאָך אַ מאָל?

ווידער האָט די ייִדינע געטאָן אַ וואָרף איין גאַנדז אויף דער אַנדערער. און ווידער האָבן די גענדז אַרויסגעלאָזן אַן אומהיימלעך געשריי, דאָס געשריי פֿון בעלי-חיים וואָס דער חלף האָט זיי געטויט, אָבער עפּעס איז געבליבן אין זיי אַ כּוח און עפּעס האָבן זיי אַ חשבון מיט די לעבעדיקע און אַ עוולה. ס'איז מיר געוואָרן קאַלט. איך האָב געהאַט אַ געפֿיל ווי עמיץ וואָלט מיר

דערלאַנגט אַ פּלעם מיטן גאַנצן כּוח. דעם טאַטנס קול איז געוואָרן הייזעריקלעך. ס'האָבן זיך דערין געבראָכן טרערן.

– נו, איז דאָ אַ באַשעפֿער? – האָט ער געפֿרעגט?

– רבי, וואָס טוט מען און ווי גייט מען? – האָט די ייִדענע גענומען רעדן מיט אַ זינגענדיק-יאָמערדיקן ניגון. – וואָס איז מיר דאָ צו האַנט געקומען? ווײ און ווינד צו מײַנע יאָרן! וואָס זאָל איך טאָן מיט זײ? אפֿשר גיין צו אַ רבין? אפֿשר האָט מען נישט גוט געשאָכטן? אפֿשר זאָל איך לאָזן איבערקוקן די מזוזה? כ'האָב מורא מיט זײ אַהיימצוגיין! כ'האָב געוואָלט זײ אײַנווייקן און כּשר מאַכן אויף שבת, און דאָ אַזאַ בראָך! רבי הייליקער, וואָס טוט מען? זענען זײ טרייף? דאַרף מען זײ אַרויסוואַרפֿן? אפֿשר פֿאַרקויפֿן אַ גוי? מענטשן זאָגן, אַז מ'וועט זײ דאַרפֿן אײַנהילן אין תּכריכים און באַגראָבן אין אַ קבֿר. כ'בין נעבעך אַן אָרעם מענטש. צווײ גענדז! ס'האָט מיך געקאָסט אַן אוצר! ...

דער טאַטע האָט נישט געוווּסט וואָס צו ענטפֿערן. ער האָט געוואָרפֿן אַ קוק אויף דער ספֿרים-שאַנק. אויב ערגעץ איז פֿאַראַן אַן ענטפֿער, איז ער דאָרט ... מיט אַ מאָל האָט ער געטאָן אַ בייזן בליק אויף דער מאַמען:

– וואָס זאָגסטו איצט, האַ?

מײַן מוטערס פּנים איז געוואָרן אַלץ רוגזהדיקער, שמעלער, שאַרפֿער. אַ צאָרן האָט זיך באַוויזן אין אירע אויגן און עפּעס אַזוינס ווי אַ בושה.

– כ'וואָלט געוואָלט הערן נאָך אַ מאָל! – האָט זי האַלב-געבעטן, האַלב-געהייסן.

די ייִדענע האָט צום דריטן מאָל געטאָן א ַוואָרף די גענדז און דאָס געשרײ האָט זיך דערהערט צום דריטן מאָל. ס'איז מיר אײַנגעפֿאַלן אַז אַזאַ קול מוז האָבן אַן עגלה ערופֿה ...

– נו-נו-נו, מ'לייקנט. ס'שטייט אַז די רשעים טוען ניש' קאַ' תּשובֿה אַפֿילו בײַם טויער פֿון גיהנום! – האָט דער טאַטע גענומען רעדן. – זײ זעען שוין מיט די אויגן, אָבער זײ לייקענען

אין בורא עולם ... מ׳שלעפּט זיי אַריַין אין שאול תּחתּית און זיי זאָגן אַן ס׳איז אַ דרך-הטבע, אַ טראַף ...

און ער האָט געטאָן אַ קוק אויף דער מאַמען ווי צו זאָגן: דו ביזט גערעכטן אין זיי ...

אַ לאַנגע ווײַל איז געווען שטיל. דערנאָך האָט די ייִדענע געפֿרעגט:

– נו, רביצין, כ׳האָב מיר אויסגעטראַכט?

מיט אַ מאָל האָט די מאַמע געטאָן אַ לאַך, און געווען איז דאָס אַ לאַך וואָס האָט אַלעמען אויפֿגעטרייסלט. איך האָב געוווּסט מיט אַ זעקסטן חוש, אַז די מאַמע גרייט זיך קאַליע צו מאַכן די מעכטיקע דראַמע וואָס שפּילט זיך דאָ אָפּ פֿאַר אונדזערע אויגן.

– די גערגעלעך האָט איר אַרויסגענומען? – האָט מײַן מוטער געפֿרעגט.

– די גערגעלעך? ניין.

– נעמט אַרויס די גערגעלעך – האָט די מאַמע געזאָגט – און זיי וועלן אויפֿהערן שרײַען.

דער טאַטע איז געוואָרן פֿײַער און פֿלאַם.

– וואָס עפּעס אַרויסנעמען? וואָס האָט דאָס אַ שייכות מיט די גערגעלעך?

די מאַמע האָט אַ כאַפּ געטאָן אַ גאַנדז, אַרײַן מיט די דינע פֿינגער אין אינגעווייד און מיט דעם גאַנצן כּוח אַרויסגעשלעפּט דאָס רערל וואָס פֿירט פֿון האַלדז אַראָפּ צו די לונגלעך. אויף לשון קודש הייסט דאָס דאָזיקע רערל די קנה. דורך דאָרט אָטעמט דאָס באַשעפֿעניש און פֿון דאָרט קומט אויך די שטים. באַלד האָט זי אַ כאַפּ געטאָן די צווייטע גאַנדז און אויך בײַ איר ווי אַרויסגעריסן מיט גוואַלד דעם גאָרגל. איך בין געשטאַנען אַ דערציטערטער, דערשטוינט פֿון מײַן מוטערס קוראַזש. די הענט זענען איר געוואָרן פֿאַרבלוטיקט. פֿון איר פּנים האָט אַראָפּגעקוקט דער

גרימצאָרן פֿון אַ ראַציאָנאַליסט, וואָס מען וויל אין מיטן העלן טאָג אים אָפּשרעקען מיט אַבראַקאַדאַבראַ און האָקוס פּאָקוס. דעם טאַטנס פּנים איז געוואָרן ווײַס, מילד, אומעטיק. ער האָט געוווּסט וואָס דאָ געשעט: דער שׂכל, דער קאַלטער שׂכל, מאַכט צו נישט די אמונה, לאַכט זי אויס, מאַכט זי צו שאַנד און צו שפּאָט.

– איצט, זײַט מוחל, וואַרפֿט איין גאַנדז אויף דער אַנדערער! – האָט די מאַמע באַפֿוילן.

אַלץ האָט געהאָנגען אויף משקולת: אויב די גענדז וועלן ווידער שרײַען, האָט מײַן מוטער געהאַט אַלץ פֿאַרשפּילט: איר גאַנצע מתנגדישע תּקיפֿות, איר גאַנצן סקעפּטיציזם, וואָס זי האָט געירשנט פֿון איר פֿאָטער דעם למדן, דעם מתנגד. כאָטש איך בין געווען דערשראָקן, האָב איך געבעטן גאָט אַז די גענדז זאָלן יאָ שרײַען ... זיי זאָלן אַרויסלאָזן אַזאַ געשריי, אַז מ׳זאָל הערן אין גאַס און מ׳זאָל זיך צוזאַמענלויפֿן ...

אָבער וויי! די גענדז האָבן געשוויגן, אַזוי געשוויגן ווי עס קאָנען נאָר שווײַגן צוויי טויטע גענדז אָן גאָרגלען.

– ברענג מיר אַרײַן אַ האַנטוך – האָט די מאַמע געטאָן צו מיר אַ זאָג.

איך בין געלאָפֿן ברענגען דאָס האַנטוך. טרערן זענען מיר געשטאַנען אין די אויגן. די מאַמע האָט אָפּגעווישט די הענט אין האַנטוך ווי אַ גרויסער כירורג נאָך אַ שווערער אָפּעראַציע.

– דאָס איז עס געווען! – האָט די ייִדענע געזאָגט מיט נצחון.

– רבי, וואָס זאָגט איר? – האָט די ייִדענע געפֿרעגט.

דער טאַטע האָט גענומען אונטערהוסטן, אונטערברומען. ער האָט זיך גענומען פֿעכן מיטן קאַפּל.

כ׳האָב נאָך קיין מאָל נישט געהערט אַזאַ זאַך! – האָט ער געזאָגט.

– איך אויך נישט – האָט די ייִדענע נאָכגעזאָגט.

– איך אויך נישט – האָט די מאַמע זיך אָנגערופֿן. – אָבער ס'איז אַלע מאָל דאָ אַ סיבה ... טויטע גענדז שרײַען נישט!

– מעג איך אַהיימגיין זיי כּשר מאַכן? –האָט די ייִדענע געפֿרעגט.

– גייט אַהיים און קאָכט זיי אָפּ אָדער בראָט זיי אָפּ אויף שבת – האָט די מאַמע געפּסקנט די שאלה. – האָט נישט קיין מורא, אין טאָפּ וועלן זיי נישט שרײַען.

– וואָס זאָגט איר, רבי?

– נו, ס'איז כּשר – האָט דער טאַטע געטאָן אַ מורמל. ער איז ווײַט נישט געווען זיכער. אָבער טרייף מאַכן די גענדז האָט ער אויך נישט געקאָנט.

ווײַל דער דין איז אויך אַ מתנגד ...

די מאַמע איז צוריק אַרײַן אין קיך. איך בין געבליבן מיטן טאַטן. ער האָט מיט אַ מאָל גענומען רעדן צו מיר ווי צו אַ דערוואַקסענעם.

– זי גערעט אַרײַן אין דײַן זיידן, דעם בילגאָרייער רבֿ. ער איז טאַקע אַ גאון, אָבער אַ קאַלטער מתנגד ... מ'האָט מיך געוואָרנט איידער כ'בין געוואָרן אַ חתן ...

און דער טאַטע האָט געטאָן אַ מאַך מיט דער האַנט ווי צו זאָגן: איצט קאָן מען דעם שידוך שוין נישט צוריקכאַפּן...

Copyright © Israel Zamir